

MILLIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARNING INTEGRATSION MEZON VA DARAJALARI

Raximova Gujahan Ashurali qizi

Farg'ona ixtisoslashtirilgan maqom maktab-internati

Katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17375418>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy san'at, adabiyot, musiqa va texnologiyalar orqali milliy madaniyatga yangi shakl berish mumkin. Innovatsion yondashuv milliy madaniyatni global maydonda tanitadi. Milliy madaniyatni rivojlantirish va saqlab qolishning ijtimoiy-falsafiy omillari - identifikatsiya, an'ana va qadriyatlarni davom ettirish, ta'lim-tarbiya, milliy birdamlik, davlat va jamiyat qo'llab-quvvatlashi, globallashuv sharoitida madaniy immunitet hamda ijodkorlikdan iborat. Ushbu omillar uyg'unlashgan taqdirda milliy madaniyat nafaqat asrab qolinadi, balki yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tariladi. Har bir millatning o'z madaniyati va san'ati uning xalq sifatidagi qadr-qimmatini belgilab beruvchi asosiy omillaridan biridir. Insoniyat vujudga kelibdiki, o'zining butun salohiyatini ishga solib, yaratuvchilik, bunyodkorlik, ijodkorlik, mushohadakorlik borasida tinimsiz izlanadi, bundan estetik zavq oladi va bu jarayonda ruhan yuksaladi.

Kalit so'zlar: Milliy, madaniyat, milliy madaniyat, siyosat, taraqqiyot, ilm-fan, jamiyat, asrab-avaylash, xalq og'zaki ijodi, san'at.

Аннотация: В данной статье можно придать новую форму национальной культуре через современное искусство, литературу, музыку и технологии. Инновационный подход продвигает национальную культуру на глобальной арене. Социально-философскими факторами развития и сохранения национальной культуры являются идентификация, продолжение традиций и ценностей, образование, национальное единство, поддержка государства и общества, культурный иммунитет и творчество в условиях глобализации. При гармонизации этих факторов национальная культура не только сохраняется, но и поднимается на новый этап развития. Культура и искусство каждого народа является одним из основных факторов, определяющих его достоинство как народа. С момента своего возникновения человечество, используя весь свой потенциал, неустанно стремится к творчеству, созиданию, творчеству и наблюдению, получая от этого эстетическое удовольствие и духовно возвышаясь в этом процессе.

Ключевые слова: Национальный, культура, национальная культура, политика, развитие, наука, общество, сохранение, устное народное творчество, искусство.

Abstract: In this article, it is possible to give a new form to national culture through modern art, literature, music, and technology. An innovative approach promotes national culture on the global stage. The socio-philosophical factors of the development and preservation of national culture are identification, the continuation of traditions and values, education, national unity, support from the state and society, cultural immunity and creativity in the context of globalization. When these factors are combined, national culture is not only preserved, but also rises to a new stage of development. The culture and art of each nation is one of the main factors determining its dignity as a people. Since the emergence of humanity, using all its potential, it has been constantly searching for creativity, creation, creativity, and contemplation, deriving aesthetic pleasure from it and spiritually elevating itself in this process.

Key words: National, culture, national culture, politics, development, science, society, preservation, folklore, art.

KIRISH

Yangi O'zbekistonda, ijtimoiy hayotning barcha sohalarida bo'lganidek, madaniyat sohasida ham tub o'zgarishlar yuz berdi. Shaklan ham, mazmunan ham madaniyatning rivojlanishi uchun keng imkoniyatlar yaratildi. O'zbekistonning mustaqil rivojlanishga o'tishi milliy madaniyatga sinfiy yondashishdan, uni sun'iy tarzda yagona umummadaniyatga aylanishdan saqlab qoldi. "Milliy tariximiz, madaniyatimizga yoshlarning qiziqishlarini uyg'otish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri"¹ga aylangan. Shuni ham ta'kidlash lozimki, mustaqillikkacha bo'lgan so'nggi yetmish yil davomida madaniyat hukmron mafkura, mustabid tuzum tazyiqida G'arb madaniyatiga taqlid ruhida rivojlandi. Ikkinchidan, milliy madaniyatning boy o'tmishi bir yoqlama o'rganilib, uning ko'pgina bebaho durdonalaridan xalqimiz bebahra bo'lib keldi. O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida jamiyatni yangilash sohasida olib borilgan keng islohotlar bilan bir qatorda madaniyatni yuksaltirishga ham alohida e'tibor berilgan. Xalqimizning ma'naviy qadriyatlariga hurmat bilan munosabatda bo'lish, ularni asrab-avaylash va rivojlantirish, muqaddas dinimiz, urf-odatlarimizni, tarixiy, ilmiy, madaniy merosimizni tiklash davlat siyosati darajasiga ko'tarildi.

Milliy madaniyat tushunchasi va uning ijtimoiy-falsafiy mohiyati shuki: Madaniyat insoniyat sivilizatsiyasining eng qadimiy va asosiy kategoriyalaridan biri bo'lib, u jamiyat taraqqiyotining barcha sohalarini qamrab oladi. "Madaniyat" atamasi lotincha "*cultura*" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, dastlab "yer haydash", "parvarish qilish" ma'nolarini anglatgan. Keyinchalik esa u keng ma'noda inson faoliyati, yaratuvchanligi va ijodkorligi mahsulini ifodalovchi tushunchaga aylandi. "O'tmishdan qolgan barcha narsalar butunlay o'zlashtirilmaydi, balki yangi davr va talabiga, ruhiga javob beruvchi, mohiyatan zarur narsalargina olinadi. Hozirda eskirgan va kerakmas deb hisoblangan narsalar, kelajakda balki yangi mohiyat va muhim ahamiyat kasb etar. Allaqaysi davrda qolib ketgan kiyinish usuli kutilmaganda odatga aylanishi mumkin"².

Milliy madaniyat - ma'lum bir xalqning tarixiy taraqqiyot jarayonida shakllangan, uning tili, urf-odati, qadriyatlari, diniy e'tiqodlari, san'ati, adabiyoti, ma'naviy merosi, o'ziga xos turmush tarzi va dunyoqarashini ifodalovchi ijtimoiy hodisasi tilga olinadi. Milliy madaniyat avvalo xalqning kimligini, uning o'ziga xosligini belgilaydi. Til, urf-odat, marosimlar, xalq og'zaki ijodi orqali millat o'zini boshqa millatlardan farqlaydi. Milliy madaniyatni rivojlantirish va uni asrab-avaylash jarayonida eng muhim omillardan biri bu identifikatsiya, ya'ni o'zlikni anglash hisoblanadi. Chunki madaniyat faqat moddiy va ma'naviy meros yig'indisi emas, balki insonlarning o'z millatiga, qadriyatlariga, tarixiy ildizlariga nisbatan bo'lgan ongli munosabatini ham ifodalaydi. Identifikatsiya shaxsning o'zini muayyan millat, jamiyat yoki madaniyat bilan bog'lash jarayonini bildiradi. Bu jarayon orqali inson o'z tarixiy ildizlari, an'analari, urf-odatlari, tili va dini bilan chambarchas aloqada bo'ladi.

Milliy o'zlikni anglash - milliy madaniyatni asrab qolish va uni avlodlarga yetkazishda asosiy psixologik va ijtimoiy mexanizmi hisoblanadi. Milliy o'zlik shaxsning madaniy

¹Eshniyazova Maysara, Qilichova Shohsanam. Milliy tarix va madaniyat – shaxs ma'naviyatini shakllantiruvchi asosiy omil sifatida <https://doi.org/10.5281/zenodo.14538869>.

²Azieva Umida Atabay qizi. O'zbekistondagi madaniy rivojlanish va manaviy meros. <https://doi.org/10.5281/zenodo.83135541>.

qadriyatlarga sodiqligi, ularni ongli ravishda qabul qilishi bilan namoyon bo'ladi. Madaniyat orqali inson o'zini nafaqat millat doirasida, balki umumbashariy maydonda ham anglaydi. Agar identifikatsiya kuchli bo'lsa, milliy qadriyatlar modernizatsiya jarayonida yo'qolib ketmaydi, balki yangilanadi. Yangi O'zbekistonda milliy madaniyatni saqlab qolish va rivojlantirishda ta'lim va ma'rifiy islohotlarning o'rni, ma'rifatli avlodning ijtimoiy taraqqiyotni barpo qilishdagi imkoniyatlari tadqiq qilingan. Milliy madaniyat jamiyatning ma'naviy asosini tashkil qiladi. Uni rivojlantirish va asrab qolish har qanday xalqning tarixiy xotirasi, milliy o'zligini saqlash, umuminsoniy taraqqiyotda munosib o'rin egallashining kafolatidir.

Ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan qaralganda, bu jarayonni ta'minlaydigan asosiy omillar mavjud:

An'ana va qadriyatlarni davom ettirish omili;

Milliy urf-odatlar, marosimlar, xalq og'zaki ijodi va san'ati madaniyatning asosi hisoblanadi. Ularni zamonaviy hayot sharoitida moslashtirish va rivojlantirish orqali yosh avlod ongiga singdirish lozim. An'analarni saqlash bilan birga, ularni ijodiy tarzda yangilash ham muhim ahamiyatga ega.

Ta'lim-tarbiya va ma'rifat omili:

Ta'lim tizimi milliy madaniyatni o'rgatish, tarixiy merosni targ'ib etish orqali yoshlarning dunyoqarashini shakllantiradi. Ma'naviy-ma'rifiy tarbiya jarayonida milliy madaniyat va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unlashadi. Yoshlarni milliy qahramonlar, adabiyot, san'at va tarixiy shaxslar merosi asosida tarbiyalash muhim hisoblanadi.

Ijtimoiy birdamlik va milliy g'oya omili:

Jamiyatda umumiy milliy g'oya va maqsadlar mavjud bo'lsa, madaniyatning barqaror rivojlanishi ta'minlanadi. Milliy madaniyat xalqni birlashtiruvchi ruhiy kuch sifatida xizmat qiladi. Milliy birdamlik orqali tashqi madaniy bosimlarga qarshi turish imkoniyati kuchayadi.

Davlat va fuqarolik jamiyati qo'llab-quvvatlashi:

Davlat siyosati milliy madaniyatni rivojlantirishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilashi zarur. Madaniyat muassasalari, muzeylar, teatrlar, san'at maktablari orqali merosni asrab-avaylash. Fuqarolik jamiyati tashkilotlari (NGOlar, madaniy markazlar) milliy qadriyatlarni targ'ib qilishda faol bo'lishi kerak.

Globallashuv sharoitida madaniy immunitet omili:

Turli tashqi madaniy oqimlar ta'sirida milliy qadriyatlarni yo'qotmaslik uchun madaniy immunitet zarur. Bu jarayonda axborot vositalari, internet va ommaviy madaniyatning ijobiy va salbiy tomonlarini ajrata olish muhim. Milliy madaniyatni xalqaro maydonda targ'ib qilish-uning saqlanishi va rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ijodkorlik va yangilanish omili:

Madaniyat faqat merosni saqlash emas, balki yangilik yaratish jarayonidir.

Zamonaviy san'at, adabiyot, musiqa va texnologiyalar orqali milliy madaniyatga yangi shakl berish mumkin. Innovatsion yondashuv milliy madaniyatni global maydonda tanitadi. Milliy madaniyatni rivojlantirish va saqlab qolishning ijtimoiy-falsafiy omillari - identifikatsiya, an'ana va qadriyatlarni davom ettirish, ta'lim-tarbiya, milliy birdamlik, davlat va jamiyat qo'llab-quvvatlashi, globallashuv sharoitida madaniy immunitet hamda ijodkorlikdan iborat. Ushbu omillar uyg'unlashgan taqdirda milliy madaniyat nafaqat asrab qolinadi, balki yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tariladi.

Xalqning o'ziga xosligini saqlab qolishda, yosh avlodni tarbiyalash jarayoni muhim³ ahamiyatga ega. Jumladan, "bugungi globallashuv sharoitida milliy madaniyatni rivojlantirish va saqlab qolish" holatlari ham namoyon bo'lmoqda. "Zero, ertangi kuni uchun qayg'uradigan har bir mamlakat, har bir jamiyatda ma'naviyat va ma'rifat kabi tushunchalar yuksak qadrlangan"⁴. Bunday sharoitda eng avvalo jamiyat axloqiy muhitini ana shu salbiy ta'irlardan asrab qolish ehtiyoji o'rni chandon ortadi"⁵. Kelajak avlod va millat uchun, yuksak madaniyatni rivojlantirish zamirida, ko'p millatli xalqni birlashtirish zarurati ortib bormoqda.

Har bir millatning o'z madaniyati va san'ati uning xalq sifatidagi qadr-qimmatini belgilab beruvchi asosiy omillaridan biridir. Insoniyat vujudga kelibdiki, o'zining butun salohiyatini ishga solib, yaratuvchilik, bunyodkorlik, ijodkorlik, mushohadakorlik borasida tinimsiz izlanadi, bundan estetik zavq oladi va bu jarayonda ruhan yuksaladi. Har millat o'zining madaniyati va san'atining qudrati bois jahon tamaddunidan mustahkam joy egallaydi.

Mamlakatimiz o'zining jahon maydonidagi o'rni va ahamiyatini yana-da mustahkamlash yo'lidan borar ekan milliy madaniyatni yana-da rivojlantirish, yangi O'zbekistonning yangi tarixini yaratish, moddiy va nomoddiy madaniy meros durdonalarini saqlash va targ'ib etish, xalq og'zaki ijodiyoti va havaskorlik san'atini yana-da ommalashtirish, yurtimizning jahon madaniy makoniga faol integratsiyalashuvini ta'minlash, madaniyat va san'at sohasini innovatsion rivojlantirishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirilishi inobatga olingan. 2020-yil 26-may kuni davlatimiz rahbarining "Madaniyat va san'at sohasining jamiyat hayotidagi o'rni va ta'sirini yana-da oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni sohaning rivoji uchun zarur bo'lgan ulkan imkoniyatlar eshigini ochadi.

Xulosa qilib shuni aytish joizki san'at aslida shou yoki ko'rgazma uchun emas, balki insonning ma'naviy kamolotga erishishiga xizmat qiluvchi rolining yana-da oshishini belgilaydi. Natijada, aholining konsert-tomosha tadbirlariga boruvchanlik qobiliyati o'sadi, aholining madaniy-estetik saviyasi yuksaladi. Milliy madaniyatni rivojlantirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning integratsion mezon va darajalari bilan birga, san'atkorning o'z ustida ishlashga bo'lgan talabi ortadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Eshniyazova Maysara, Qilichova Shohsanam. Milliy tarix va madaniyat – shaxs ma'naviyatini shakllantiruvchi asosiy omil sifatida. / <https://doi.org/10.5281/zenodo.14538869>.
2. Azieva Umida Atabay qizi. O'zbekistondagi madaniy rivojlanish va manaviy meros. <https://doi.org/10.5281/zenodo.83135541>.
3. Sabirova Karomat Sadullaevna. Shaxs axloqiy tarbiyasini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni. / Scientific Journal Impact Factor. - Urganch; July 2021.
4. Hakimov Alisher Olimjonovich. Globallashuv sharoitida milliy-ma'naviy qadriyatlarni asrash muammosi. / Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar (2024 йил № 6).
5. X.P.To'xtayev. Milly va umuminsoniy qadriyatlarning o'zaro aloqadorligi. / International Scientific Conference. DOI: 10.24412/2181-1385-2022-2-512-517. April, 2022.

³Sabirova Karomat Sadullaevna. Shaxs axloqiy tarbiyasini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni. / Scientific Journal Impact Factor. - Urganch; July 2021.-B.93-94.

⁴Hakimov Alisher Olimjonovich. Globallashuv sharoitida milliy-ma'naviy qadriyatlarni asrash muammosi. / Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar (2024 йил № 6).

⁵X.P.To'xtayev. Milly va umuminsoniy qadriyatlarning o'zaro aloqadorligi. / International Scientific Conference. DOI: 10.24412/2181-1385-2022-2-512-517. April, 2022.-B.515.